

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Правен факултет, Центар за правно
политички истражувања, Штип, Македонија
Државен Универзитет во Воронеж, Правен факултет,
Воронеж, Русија
Универзитет во Лиеж, Факултет за право, политички науки и криминологија,
Лиеж, Белгија

ВТОРА МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

ОПШТЕСТВЕНИТЕ ПРОМЕНИ ВО
ГЛОБАЛНИОТ СВЕТ

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Center for legal and Political Research

Штип, 2015

Second International Scientific Conference: SOCIAL CHANGE IN THE GLOBAL WORLD
© 2015 Copyright Goce Delcev University in Shtip, Republic of Macedonia. Address: Goce
Delcev University, Shtip, Faculty of Law, ul. Krste Misirkov bb, PO box 201, 2000, Shtip,
R. Macedonia. www.ugd.edu.mk; www.cjprmk.org.

Печати / Print 2-ри Август- Штип / 2-ri Avgust- Shtip

Графичка подготовка – Центар за Право- политички истражувања

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

3(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (2 ; 2015 ; Штип)

Општествените промени во глобалниот свет : зборник на трудови /
Втора меѓународна научна конференција, Штип, 2015. - Штип :
Универзитет "Гоце Делчев", 2015. - 133б стр. ; 24 см

Текст на повеќе јазици. - Фусноти кон текстот. - Библиографија кон
трудите

ISBN 978-608-244-267-9

а) Општествени науки - Зборници
COBISS.MK-ID 100106506

Goce Dechev University in Shtip, Faculty of Law, Center for Legal and Political
Research, Shtip, Macedonia

State University of Voronezh, Faculty of Law, Voronezh, Russia

University of Liege, Faculty of Law, Political Science and Criminology, Liege,
Belgium

SECOND INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

**SOCIAL CHANGE IN THE GLOBAL
WORLD**

PROCEEDINGS

Center for legal and Political Research

Shtip, 2015

Организациски комитет / Organizational Committee / Организационный комитет конференции

- Strashko Stojanovski PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, stasko.stojanovski@ugd.edu.mk
- Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University "Goce Delcev"- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk
- Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.misheva@ugd.edu.mk
- Marija Anpovska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, marija.radevska@ugd.edu.mk
- Natalia Vladimirovna Butusova PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, butusova@law.vsu.ru
- Nives Mazar Kunrić PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liège, Belgium, nives.mazarkunnic@ulg.ac.be

Програмски комитет / Program Committee / Программный комитет конференции

- Adoyi Onoja PhD, Nassarawa State University, Keffi, Nigeria, onoja@yahoo.com
- Afet Manuti PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, afet.manuti@unite.edu.mk
- Agim Nuhin PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, agim.nuhin@unite.edu.mk
- Agor Sarkisyan PhD, University of Svishtov, Bulgaria, agor@uni-svishtov.bg
- Alenka Verbole PhD, currently- OSCE Mission in Tirana, University of Ljubljana, Slovenia, alenka.verbole@osce.org
- Altin Shegani PhD, Faculty of Law, University of Tirana, Albania, altin_shegani@yahoo.com
- Ana Nikodinovska Krstevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, ana.nikodinovska@ugd.edu.mk
- Anastasia Bermúdez Torres PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liège, Belgium, abermudez@ulg.ac.be
- Andon Majhoshev PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, andon.majhoshev@ugd.edu.mk
- Bekim Beliqi PhD, University of Prishtina, Department of Political Science, Kosovo, bekim.beliqi@gmail.com
- Behl Beqaj PhD, University of Business and Technology, Department of Political Science, Prishtina, Kosovo, behl.beqaj@gmail.com

Borka Tushevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia,
borka.tushevska@ugd.edu.mk

Elena Ivanovna Nosreva PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia,
elena@nosreva.vsu.ru

Gabriela Belova PhD, Faculty of Law, University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria,
gbelova@hotmail.com

Gemma Andreone PhD, Institute for International Legal Studies of the Italian National
Research Council (ISGI - CNR), Italy, gemma.andreone@gmail.com

Hahuk Aydin PhD, Faculty of Arts and Sciences, Balikesir University, Balikesir, Turkey,
aydinhahuk@hotmail.com

Ivana Bajakić PhD, Department of Economic Sciences, Faculty of Law, Zagreb, Croatia,
ivana.bajakic@pravo.hr

Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia,
kristina.miseva@ugd.edu.mk

Kristine Whitnoble PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia,
kristine.whitnoble@ugd.edu.mk

Jadranka Denkova PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia,
jadranka.denkova@ugd.edu.mk

James C. Helfrich PhD, Global Scholars, Liberty University, Colorado, USA,
jchelfrich@aol.com

Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University "Goce Delcev"- Shtip, Macedonia,
jovan.ananiev@ugd.edu.mk

Jusuf Zejneli PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia,
jusuf.zejneli@unite.edu.mk

Maciej Czerwinski PhD, Institute of Slavic Philology, Jagiellonian University, Krakow,
Poland, maciej.czerwinski@uj.edu.pl

Marieta Olaru PhD, Doctoral School in Business Administration, Research Center for
Business Administration, Department of Business, Consumer Sciences and Quality
Management, The Bucharest University of Economic Studies, Romania,
olaru.marieta@gmail.com

Marija Ignjatovic PhD, Faculty of Law, University of Nis, Serbia,
maria@prafak.prafak.ni.ac.rs

Marina Valentinovna Sencova (Karaseva) PhD, Faculty of Law, Voronezh State University,
Russia, smv@law.vsu.ru

Mato Brautović PhD, University of Dubrovnik, Croatia, mbraut@unidu.hr

Migena Leskoviku PhD, Law Faculty, European University of Tirana, Albania,
migena.leskoviku@gmail.com

Natalia Vladimirovna Burusova PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia,
burusova@law.vsu.ru

Naser Ademi PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia ,
dr.naserademi@gmail.com

Nives Mazur Kunrić PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liège, Belgium, nives.mazurkunric@ulg.ac.be

Olga Koshevaliska PhD, University "Goce Delcev"- Shtip, Faculty of Law, Macedonia, olga.koshevaliska@uzd.edu.mk

Patrick Wautelet PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liège, Belgium, patrick.wautelet@ulz.ac.be

Recai Aydin PhD, Associate Professor, Vice Rector of International University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, raydin77027@yahoo.com

Ruzica Simic Banovic, PhD in Economics, Senior Assistant - Lecturer, Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia, ruzica.simic@pravo.hr

Senada Sabic Selo PhD, Institute for International Relations, Zagreb, Croatia, senada@irno.hr

Silvin G. Totelecan PhD, Cluj-Napoca Branch of Romanian Academy, Socio-Human Research Department of "G. Baritiu" History Institute, Romania, silvin.totelecan@g.ail.com

Slavejko Sasajkovski PhD, Institute for Sociological, Political and Legal Research, University "St. Cyril and Methodius", Skopje, Macedonia, bjlbilef@isppi.ukim.edu.mk

Strahinja Miljkovića PhD, Faculty of Law, Mitrovica, strahinja.miljkovic@pr.ac.rs

Strashko Stojanovski PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, strasko.stojanovski@uzd.edu.mk

Suzana Džantoska Zdravkowska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, suzana.dzantoska@uzd.edu.mk

Tamara Perisin, MJur (Oxon) PhD, Department of European Public Law - Jean Monnet, University of Zagreb - Faculty of Law, Croatia, tamara.perisin@pravo.hr

Tatjana Petrovna Suspiciina PhD, Moscow Law Academy, Moscow, Russia

Tunjica Petrašević PhD, Faculty of Law, University of Osijek, Croatia, tpetrase@pravos.hr

Yuriy Nikolaevich Starilov PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, juristar@vmail.ru

Wouter Van Dooren PhD, Public Administration and Management, University of Antwerp, Belgium, wouter.vandooren@uantwerpen.be

Zoran Tomic PhD, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina, zoran.tomic@svs-mo.ba

Содржина / Table of Contents

LAW.....	19
ФАКТОРЫ ИЗМЕНЕНИЙ КОНСТИТУЦИЙ	
Светлана Шуляпина.....	21
СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ КОНСТИТУЦИОННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ И РАЗРЕШЕНИЯ КОЛЛИЗИЙ В РОССИИ И ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ	
Инна Стародубцева	31
ГУСУДАРСТВЕННАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ: ПРАВОО РЕГУЛИРОВАНИЕ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	
Тамара Владимировна Заметина.....	55
THE MEDIATION IN DOMESTIC VIOLENCE CASES IN POLAND	
Barbara J. Pawlak	67
EMPHYTEUSIS IN THE ROMAN LAW	
Marija Ignjatović	77
ЮВЕНАЛЬНАЯ ЮСТИЦИЯ В РОССИИ: ПРОБЛЕМЫ СТАНОВЛЕНИЯ	
Вячеслав Просвирнин	85
ASSESSMENT OF EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEDURE	
Saša Knežević	101
СЛОБОДНОТО СУДСКО УВЕРУВАЊЕ И ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈАТА НА САНКЦИЈИТЕ ВО СВЕТИНАТА НА ЗАКОНСКИТЕ РЕШЕНИЈА ЗА ВОЕДНАЧУВАЊЕ НА КАЗНЕНАТА ПОЛИТИКА	
Гордана Бужаровска – Лажетик, Олга Кошевска, Лазар Нанев	117
ILLEGAL EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS	
Ivan Ilie	149

<p>ВОВЕДУВАЊЕТО НА ПОРОТА ВО КАЗНЕНОТО ЗАКОНОДАВСТВО НА РМ - ПОСЛЕДЕН ЧЕКОР ВО ЗАОКРУЖУВАЊЕ НА АКУЗАТОРНИОТ ПРОЦЕСЕН СИСТЕМ</p> <p>Нада Донева, Елена Максимова</p>	157
<p>НАЛНОВИТЕ КОНТРОЛНИ МЕХАНИЗМИ ЗА КАЗНЕНО - ПРАВНА ЗАШТИТА НА ЈАВНИТЕ НАБАВКИ ВО Р. МАКЕДОНИЈА ВО ФУНКЦИЈА НА СПРЕЧУВАЊЕ ОД ЗЛОУПОТРЕБИ НА ЈАВНИТЕ ФИНАНСИИ</p> <p>Александра Ангеловска, Данче Николовска Вратеовска</p>	187
<p>СТАНОВЛЕНИЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ О ЗАЩИТИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ В ТРУДАХ РУССКИХ УЧЕНЫХ</p> <p>Георгий Ильич Сибирцев</p>	205
<p>RIGHTS OF VICTIMS OF HATE CRIMES</p> <p>Besa Arifi</p>	217
<p>TORTURE AND CRIMINAL-LAW PROTECTION OF THE HUMAN PERSON IN SOME OF THE WESTERN BALKAN COUNTRIES</p> <p>Erlon Peppo</p>	231
<p>ACTUAL ISSUES OF THE SUCCESSION LAW REFORM IN THE REPUBLIC OF SERBIA</p> <p>Novak Krstić</p>	245
<p>КАУЗАЛИТЕТ ВО РАМКИ НА ГРАЃАНСКО-ПРАВНАТА ОДГОВОРНОСТ ЗА НУКЛЕАРНА ШТЕТА</p> <p>Марија Амповска</p>	265
<p>ЗНАЧЕЊЕТО НА ЖИВЕЕЊЕТО ВО ТРАЈНА ЗАЕДНИЦА ВО ОДНОС НА ЗАКОНСКОТО НАСЛЕДУВАЊЕ</p> <p>Ристо Илиоски</p>	283
<p>СРАВНИТЕЛНО-ПРАВОВОЈ АНАЛИЗ ЗАКОНОДАТЕЛСТВОА О ГРАЖДАНСТВЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И РЕСПУБЛИКИ МАКЕДОНИЈА</p> <p>Вера Бабурина</p>	297

ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЕ И ОХРАНА ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ КАК ОБЪЕКТ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ Екатерина Маркина	315
ТРЕТМАНОТ НА ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА СОПСТВЕНОСТ ВО МЕГУНАРОДНИТЕ И ЕВРОПСКИТЕ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА Јелена Ристиќ	327
ПОСТАПКА ЗА ПРИЗНАВАЊЕ НА ПРАВОТО НА ПАТЕНТ Дарко Јанкуловски	347
DIVORCE BY MUTUAL CONSENT Танја Китановиќ	363
THE CONTRACTED PROPERTY REGIME OF THE SPOUSES - COMPARATIVE OVERVIEW Emine Zendeli, Nagip Zendeli	377
ROLE OF STOCK EXCHANGE AND SECURITIES IN ACTIVITY OF LISTED JOINT STOCK COMPANIES Edi Spaho	395
IMPORTANCE OF SOCIAL-POLITICAL TAX PRINCIPLES IN REGARDS TO PERSONAL INCOME TAXATION Emina Jerković	409
THE REGIME FOR FLAG STATE RESPONSIBILITY IN INTERNATIONAL SHIPPING LAW Borka Tushevska	427
ENTREPRENEURIAL CAPITALISM IN SOUTHEASTERN EUROPE: IS THERE A PROGRESS? Ružica Šimić Banović	451

POSSIBLE SOLUTIONS FOR RESOLUTION OF DISPUTES FOR KNOW-HOW
AGREEMENTS FROM THE ASPECT OF THE PROVISIONS CONTAINED
WITHIN THE MACEDONIAN AND EUROPEAN UNION LEGISLATION

Suzana Nashkova 475

POLITICS..... 491

САМОЗАШТИТАТА ВО МАКЕДОНСКОТО ОПШТЕСТВО ОД ВРЕМЕТО
НА СОЦИЈАЛИЗМОТ ДО ДЕНЕС

Драган Веселинов 493

ORGANIZATION AND STRUCTURE OF THE POLICE

Kostadina Klechkaroska 505

ИЛЕГАЛНАТА МИГРАЦИЈА КАКО ПРАШАЊЕ ПО БЕЗБЕДНОСТА

Фелмена Лазаревска, Стефанија Агрова, Тања Јовановска 523

НЕКОИ ПРЕДИЗВИЦИ НА МЕГ УЕТНИЧКАТА ИНТЕГРАЦИЈА ВО
ОБРАЗОВАНИЕТО ВО МАКЕДОНИЈА

Бужар Алиш 537

RISKS AND POSSIBILITIES OF FEDERALISM IN THE CONDITIONS OF
GLOBALIZATION

Victoria Chernikova 553

COSMOPOLITAN DISSONANCE AND GLOBAL JUSTICE

Marin Beriš 563

СОВРЕМЕННЫЙ ГЛОБАЛЬНЫЙ КОНФЛИКТ: ПРОБЛЕМА
ИДЕНТИФИКАЦИИ

Александра Викторовна Глухова 577

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ТЕОЛОГИЯ В ИДЕОЛОГИЧЕСКИХ ЭЛЕМЕНТАХ
СОВРЕМЕННОЙ ПРАВОВОЙ СРЕДЫ

Сергей Хорунжий 597

THE INFLUENCE OF ASSESION TO THE EU INTERNAL MARKET ON THE SOCIAL MODEL Valbona Nano	619
THE EUROPEAN UNION AS A GLOBAL ACTOR PRESENTED THROUGH ITS FOREIGN POLICY Elena Tilovska-Kecedzi	631
THE IMPACT OF THE NEW TECHNOLOGIES ON THE INTERNATIONAL RELATIONS Dejan Marolov	639
ВЛИЈАНИЕТО НА ОРГАНИТЕ НА ДРЖАВНАТА ВЛАСТ ВРЗ ДОНЕСУВАЊЕТО НА НАДВОРЕШНО - ПОЛИТИЧКИТЕ ОДЛУКИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Халим Бајрактари, Љуљзим Фаризи.....	645
ФИКЦИЈАТА НА ОБЈЕКТИВНИТЕ КРИТЕРИУМИ ПРОТИВ ПРАВОТО НА САМООПРЕДЕЛУВАЊЕ: ПРИМЕРОТ НА МАКЕДОНСКОТО МАЛЦИНСТВО ВО БУГАРИЈА Стојко Стојков	659
GROWING IMPORTANCE OF THE CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION IN SAFEGUARDING HUMAN RIGHTS Zane ta Poposka	677
РЕАЛИЗАЦИЈА МЕЖДУНАРОДНОГО ГУМАНИТАНОГО ПРАВА В КАНАДЕ Павел Владимирович Донцов	691
THE POLITICAL PARTIES PROGRAMS AND THEIR STRUCTURE IN REGARDS TO EFFORTS FOR DEVELOPMENT OF MULTI-ETHNIC SOCIETY IN MACEDONIA Natalija Shikova	697
CRISIS AND CHALLENGES OF THE MACEDONIAN ASSEMBLY 1991-2014 Goran Shibakovski, Daniela Koteska Lozoska	719

ТРАНСПАРЕТНОСТ НА ФИНАНСИРАЊЕТО НА ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ И ИЗБОРНИТЕ КАМПАЊИ	
Ирена Поповска	727
ПОЛИТИЧЕСКИТЕ ИДЕОЛОГИИ В ПЕРИОД СОЦИАЛНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ: ОПИТ РОССИИ	
Николай Баранов	751
ПАРЛАМЕНТОТ - ПРЕТСТАВНИЧКИ ОРГАН НА ГРАЃАНИТЕ ИЛИ НА ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ	
Снежана Гушева	777
TURKEY AFTER THE ELECTIONS: A PYRRHIC VICTORY?	
Зеупер Кава	795
ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА СОЗДАНИЯ ПОЛОЖИТЕЛЬНОГО ИМИДЖА ПРЕЗИДЕНТА РФ	
Мария Лапыгина	807
ВЛИЯНИЕТО НА ИЗБОРНИТЕ ПРАВИЛА ВРЗ ПРЕТСТАВНОСТА НА МАЛЦИНСТВОТА ВО СОБРАНИЕТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	
Никола Амбарков	815
ЈАВНА АДМИНИСТРАЦИЈА И ЈАВНА ПОЛИТИКА – ДИХОТОМИЈА VIS-À-VIS ЗАЕМНА КОМПЛЕМЕНТАРНОСТ	
Дејан Вигански	831
THE EMPLOYMENT PROCESS IN TOURIST COMPANIES AS A CONDITION FOR THEIR ENTREPRENURIAL ADVANCE	
Zlatko Jakovlev, Mimoza Serafimova, Sane Koteski	841
ПРОБЛЕМЫ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ	
Наталья Симонова	857
ENTREPRENEURIAL ADVANCEMENT OF WOMEN IN TOURISM: THE CASE OF MACEDONIA	
Mimoza Serafimova, Biljana Petrevska	863

ТРАНСПАРЕТНОСТ НА ФИНАНСИРАЊЕТО НА ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ И ИЗБОРНИТЕ КАМПАЊИ	
Ирена Поповска	727
ПОЛИТИЧЕСКИТЕ ИДЕОЛОГИИ В ПЕРИОД СОЦИАЛНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ: ОПИТ РОССИИ	
Николай Баранов	751
ПАРЛАМЕНТОТ - ПРЕТСТАВНИЧКИ ОРГАН НА ГРАЃАНИТЕ ИЛИ НА ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ	
Снежана Гушева	777
TURKEY AFTER THE ELECTIONS: A PYRRHIC VICTORY?	
Зеупер Кава	795
ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА СОЗДАНИЯ ПОЛОЖИТЕЛЬНОГО ИМИДЖА ПРЕЗИДЕНТА РФ	
Мария Лапыгина	807
ВЛИЈАНИЕТО НА ИЗБОРНИТЕ ПРАВИЛА ВРЗ ПРЕТСТАВНОСТА НА МАЉЦИНСТВОТА ВО СОБРАНИЕТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	
Никола Амбарков	815
ЈАВНА АДМИНИСТРАЦИЈА И ЈАВНА ПОЛИТИКА – ДИХОТОМИЈА VIS-À-VIS ЗАЕМНА КОМПЛЕМЕНТАРНОСТ	
Дејан Вигански	831
THE EMPLOYMENT PROCESS IN TOURIST COMPANIES AS A CONDITION FOR THEIR ENTREPRENURIAL ADVANCE	
Zlatko Jakovlev, Mimoza Serafimova, Sane Koteski	841
ПРОБЛЕМЫ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ	
Наталья Симонова	857
ENTREPRENEURIAL ADVANCEMENT OF WOMEN IN TOURISM: THE CASE OF MACEDONIA	
Mimoza Serafimova, Biljana Petrevska	863

ВИДОВИ И ТИПОВИ НА МЕНАЦЕРИ Војо Беловски.....	877
SOCIETY.....	889
ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Виолета Ниче ва Тиквешанска	891
THE CIVIL PERSPECTIVE ON THE METHOD OF PREVENTION OF CORRUPTION Саше Т. Мојаноски	901
ГРАЃАНСКАТА ПАРТИЦИПАТИВНОСТ ВО ПРОЦЕСОТ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА ОДЛУКИ ВО ЕДИНИЦИТЕ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА ВО Р. МАКЕДОНИЈА Страшко Стојановски, Јован Ананиев.....	917
ГЕНДЕРНЫЕ РОЛИ, СОЦИАЛЬНЫЕ СТЕРЕОТИПЫ И ВЕЧНИЙ КОНФЛИКТ В РОМАНЕ МАРЕ КАНДРЕ «ЖЕНЧИНА И ДОКТОР ДРЕЙФ» О.В. Тихонова	933
ON THE FORMATION OF A EUROPEAN IDENTITY Dmitriy Galushko	937
ПАТОПИСЕЦОТ ПОМЕЃУ ЗАПАДНАТА И ИСТОЧНОЕВРОПСКАТА КУЛТУРА: ЕМОЦИОНАЛНИОТ ДИСКУРС ВО СОВРЕМЕНИОТ ПАТОПИС НА ПЕТЕР ХАНДКЕ Милица Денковска	943
РЕЛАЦИЈАТА ИСТОК-ЗАПАД (ОРИЕНТАЛИЗАМ-БАЛКАНИЗАМ) ВО ЕДНА СОВРЕМЕНА МАКЕДОНСКА ДРАМА Миљена Ристова-Михајловска	955
NATIONAL FUTURISM AND INVENTED TRADITIONS OF CHUVASH IDENTITY Maksym W. Kutchanoff (Kärçansen i Makşämě)	965

IDENTITIES, CULTURAL DIVERSITY AND BOUNDARIES IN POSTSOVIET COUNTRIES (CASES OF MOLDOVA AND RUSSIA)	
Olga Sidenko, Darya Scheglova	981
МАКЕДОНАКИОТ НАЦИОНАЛЕН ИДЕНТИТЕТ ВО ПРЕГРАТКА НА ЕВРОПСКИОТ КОЛЕКТИВЕН ИДЕНТИТЕТ	
Ангга Димитријовска Јанкуловска	997
СПОРОТ ЗА ИМЕТО МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И ГРЦИЈА: МАКЕДОНСКИОТ ИДЕНТИТЕТ И УПОТРЕБАТА НА ТЕРМИНОТ „МАКЕДОНЕЦ“ ВО ДЕЛОТ НА МАКЕДОНИЈА ПОД ГРЦИЈА	
Димитар Љоровски, Страшко Стојановски, Магдалена Николова	1005
ФАЛШИВОЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ ОБ «АМЕРИКАНСКОЙ МЕЧТЕ» В АМЕРИКАНСКОЙ КУЛЬТУРЕ ИММИГРАНТОВ	
Сафаа Рабееах	1025
Е-ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО КАКО МОЖНОСТ ЗА НАМАЛУВАЊЕ НА НАУЧНАТА МИГРАЦИЈА ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	
Татјана Петковска Мирчевска, Наташа Данилоска, Диана Бошковска, Зоран Јаневски	1035
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ВЛАСТИ И МЕСТНЫХ ЭТНИЧЕСКИХ И КОНФЕССИОНАЛЬНЫХ СООБЩЕСТВ КАК УСЛОВИЕ И ГАРАНТИЯ НОРМАЛЬНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ АДАПТАЦИИ МИГРАНТОВ	
Михаил Глебович Федоров	1049
THE RELATIONSHIP OF GLOBALIZATION AND ISLAMIC RELIGION IN THE PROCESS OF GLOBALIZATION	
Фатмир Заими	1061
THE NEW ROLE OF CULTURE, HISTORY AND ARCHAEOLOGY IN THE GLOBALISED WORLD OF PERCEPTIONS	
Ljuben Tevdovski	1073
GLOBALIZATION AND ITS IMPACT ON THE CONTEMPORARY SOCIETY	
Xhemal Limani	1087

MORAL HAZARD AND GLOBAL FINANCIAL CRISIS IN 2008 Slavejko Sasajkovski, Ljubica Micanovska	1099
ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМАНОМИИ И ОТЧУЖДЕНИЯ В НАУЧНОМ ПРОСТРАНСТВЕ СОЦИОЛОГИИ РЕЛИГИИ Карина Ивановна Политкина, Светлана Викторовна Ануфриенко	1113
INTERNET AS AN IMPETUS FOR SOCIAL CHANGE Ljupcho Cvetkovski	1121
СРАВНИТЕЛНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКЕ В СТРАНАХ СОДРУЖЕСТВА НЕЗАВИСИМЫХ ГОСУДАРСТВ Татьяна Шелудякова	1133
СЕМЕЙСТВОТО И СЕМЕЛНИТЕ ВРЕДНОСТИ ВО СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКА КНИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦА И МЛАДИ Јованка Денкова	1143
ВЛИЈАНИЕТО НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА ВРЗ МАКЕДОНСКОТО СЕМЕЙСТВО Македонка Радужовиќ	1161
СЕМЕЙСТВОТО И СЕМЕЛНИТЕ ВРЕДНОСТИ ВО ГЛОБАЛНИОТ СВЕТ Тања Јовановска	1171
ПОЈАВАТА НА БЕЗДОМНИШТВО: ОСВРТ КОН РАБОТАТА НА ПУНКТОТ ЗА БЕЗДОМНИЦИ ВО МОМИН ПОТОК ЗА ПЕРИОД ЈУЛИ – ДЕКЕМВРИ 2014 Драгана Лазаревска	1181
КУЛТУРНАТА МАРГИНАЛИЗАЦИЈА НА ЖЕНИТЕ ДЕТЕРМИНИРАНА ОД АНДРОЦЕНТРИЗМОТ Гзим Цамбазн	1199
ИЗОБРАЖЕНИЕ БЫТА ДЕРЕВНИ В ПОВЕСТИ А. ВАРЛАМОВА «ДОМ В ДЕРЕВНЕ Татьяна Анатольевна Тернова	1209

КОГА ИДЕОЛОГИЈАТА ЈА ЗАМЕНУВА РЕЛИГИЈАТА – СУДИРИТЕ СЕ ВО ЕКСПАНЗИЈА Марција Емилија Кукубајска	1213
MEDIA AND COMUNICATION.....	1229
AUDIOVISUAL MEDIA MARKET IN ALBANIA: THE TRANSITION TO DIGITAL BROADCASTING - THE LEGAL FRAMEWORK AND CHALLENGES Endira Bushati	1231
КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ИНСТИТУТЫ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ Юрий Просвирнин	1243
NEW MEDIA – OPORTUNITIES AND CHALLENGES OF MODERN BUSINESS ORGANIZATION MANAGEMENT Yanica Petkova Dimitrova	1265
МЕДИУМИТЕ И ГОВОРОТ НА ОМРАЗА: ПРИМЕРИ ОД ПРАКТИКАТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Сузана Цамтоска-Здравковска, Андон Мајкосев, Јадранка Денкова	1277
ЈАЗИЧНИТЕ ОСОБЕНОСТИ НА НОВИНАРСКИТЕ ТЕКСТОВИ КОИ ГИ ТРЕТИРААТ ЕВРОАТЛАНСКИТЕ ИНТЕГРАЦИИ Светлана Јакимовска	1297
ЈАЗИЦИТЕ- МОСТОВИ И СИДОВИ ВО КОМУНИКАЦИЈАТА Драгана Кузмановска, Биљана Иванова, Снежана Кирова	1311
ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE CONCEPT OF THE INFORMATION SOCIETY IN WORKS BY Y. MASUDA, M. CASTELLS, W. G. MARTIN Anastasia Vasilijevna Petukhova, Svetlana Krepysheva	1317
DEMETROPOLIZATION OF CULTURE IN THE PRINT MEDIA IN MACEDONIA Andon Majkoshev, Suzana Dzamtoska-Zdravkovska	1325

**СЛОБОДНОТО СУДСКО УВЕРУВАЊЕ И ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈАТА
НА САНКЦИИТЕ ВО СВЕТЛИНАТА НА ЗАКОНСКИТЕ РЕШЕНИЈА
ЗА ВОЕДНАЧУВАЊЕ НА КАЗНЕНАТА ПОЛИТИКА**

Гордана Бужаровска – Лажетик

Редовен проф. Правен Факултет „Јустинијан I“ Универзитет Св. Кирил и
Методиј, Скопје, Македонија

e-mail: gordana2206@gmail.com;

Олга Кошевска

Доцент, Правен факултет, Универзитет Гоце Делчев, Штип, Македонија

e-mail: olga.gurkova@ugd.edu.mk

Лазар Нанев

Вон. проф., Правен Факултет, Универзитет Гоце Делчев, Штип, Македонија

e-mail: lazar.nanev@ugd.edu.mk

Апстракт

Заради надминување на слабостите во судскиот систем, најмногу изразени во невоедначената казнена политика, нашиот законодавец направи обид за изнаоѓање на решение преку имплементирање на инструменти за воедначување на истата. Во таа смисла, првично беше донесен Правилникот за начинот на одмерување на казните, кој ја разбранува стручната јавност и предизвика бројни дебати и полемски околу неговата правна сила и можност истиот како подзаконски акт да се јави како извор на правото во кривична постапка. Имено, судовите судат врз основа на Уставот, Законите и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот. Во овој контекст е донесен Законот за определување на видот и одмерување на висината на казната. Потребата од донесувањето на овој Закон е образложена преку следниве причини да обезбеди поголема правна сигурност на граѓаните, да се спречи субјективизмот во изрекувањето на кривичните санкции од страна на судите, да се стесни просторот на манипулации и слично. Целта на овој труд е токму да ја елаборира нужноста од донесувањето на овој Закон како и компаративно да ги истражи т.н. sentencing guidelines и нивната обигаторност односно факултативност при одредувањето и одмерувањето на казната.

Исто така во трудот ќе направиме обид да ја истражime и
можноста од вистинска примена на начелото на индивидуализација
на казната како и со начелото на слободно судско одлучување за
конкретен сторител и конкретно кривично дело во
новонастанатите законски рамки.

Клучни зборови: казна, одмерување, кривично дело, кривична
постапка, индивидуализација.

THE FREE JUDICIAL BELIEFS AND THE INDIVIDUALIZATION OF THE SANCTIONS IN THE LIGHT OF THE NEW LEGAL SOLUTIONS FOR HARMONIZING PENAL POLICIES

Gordana Buzarovska – Lazetik

Law Faculty “Justinianus Primus”, University “St. Cyril and Methodius”, Skopje,
Macedonia

e-mail: gordana2206@gmail.com

Olga Koshevaliska

Law Faculty, Goce Delchev University, Shtip, Macedonia

e-mail: olga.gurkova@ugd.edu.mk

Lazar Nanev

Law Faculty, Goce Delchev University, Shtip, Macedonia

e-mail: lazar.nanev@ugd.edu.mk

Abstract

For the purpose of overcoming the weaknesses in the judicial system,
mostly expressed through the unequal sentencing policy, our legislator
made an effort to find a fitting solution for this issue. First, the
Rulebook on sentencing was adopted, that was not a good solution, and
alarmed the experts to express their un approval through numerous
debates about the controversies of its legal force in a manner that a
rulebook cannot be a source of law in criminal proceedings. Hence,
judges can reach a verdict only on the basis of the Constitution, laws
and international agreements ratified in accordance with the

Constitution. In this context, the Law on determining the type and duration of the sentence was adopted. The need for the adoption of this Law is explained by the following reasons: to provide greater legal security, to prevent subjectivism in the imposition of criminal sanctions, to reduce the space of manipulation and etc. The purpose of this paper is precisely to elaborate the necessity of adoption of this Law as well as to comparatively illustrate the sentencing guidelines and their mandatory nature in foreign legislative. Also in the paper we will make an attempt to explore the possibility of a real application of the principle of individualization of sentence and the principle of free judicial decision for a particular perpetrator and a particular crime in the emerging legal framework.

Keywords: sentence, determine, crime, criminal procedure, individualization.

Вовед

Заради надминување на слабостите во судскиот систем, најмногу изразени во невоедначената казнена политика, нашиот законодавец *направи обид* за изнаоѓање решение преку имплементирање на инструменти за нејзино воедначување. Во таа смисла, првично Собранието на РМ пристапи кон измени на КЗ, кадешто во членот 39 беше внесено дека одмерувањето на казните ќе се врши согласно Правилник за начинот на одмерување на казните (понатаму во текстот: Правилник).¹ Правилникот ја разбранува стручната јавност и предизвика бројни дебати и полемики околу неговата правна сила и можност тој како подзаконски акт да се јави како извор на правото во кривична постапка, со оглед на фактот дека судовите судат врз основа на Уставот, законите и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот. Притоа, не беше проблематична само правната сила на донесениот подзаконски акт туку и самата постапка за донесување на истиот. Целата постапка се покажа доста контроверзна и придонесе на површината да испливаат многу факти за начинот на функционирање на нашата правна држава и на најзасегнатата од сите – судската власт. Законодавната власт не

¹ Тумановски, А. (2014): Казнена политика на судовите во Република Македонија - одмерување на казната согласно измените на Кривичниот законик од 2014 година со посебен осврт кон Правилникот за начин на одмерување на казните на Врховниот суд на Република Македонија, МРКПК;

само што не успеа да им одолее на кривичните кои беа доста жестоки во поглед на правната сила и легитимноста на Правилникот, туку со нетрпение дочека текстот на обвинителските Упатства за утврдување на видот и одмерување на висината на казната² да прерасне во посебен закон - Закон за определување на видот и одмерување на висината на казната³ (понатаму во текстот: ЗВВК). Потребата од донесувањето на овој Закон е образложена преку следниве причини да обезбеди поголема правна сигурност на граѓаните, да се спречи субјективизмот во изрекувањето на кривичните санкции од страна на судиите, да се стесни просторот на манипулации и слично. Но се запрашуваме дали навистина ЗВВК се изготви со цел да се оствари конзистентност во санкционирањето и да се зголеми довербата на јавноста во правосудството? Новиот закон е всушност „рамката“ што обвинителството ја „скрои“ а во која мора да се движат судиите при одмерување на казните. Дали на судиите им е потребна таква рамка покрај конзистентните одредби содржани во КЗ?

Со ЗВВК на судиите им се ставаат на располагање инструментни критериуми и математички одредници, преку кои судиите ќе вршат избор и одмерување на казните за определени категории кривични дела и во однос на различните категории сторители на кривични дела.

1. Донесување на ЗВВК како „историски чекор“

И покрај нелогичноста да се дава осврт на тукушто донесен закон како на „историски чекор“, сепак авторите на овој труд не одолеа на терминот „историски“ не само затоа што станува збор за најнеочекувана промена и суспендирање на КЗ во однос на начинот на одмерување, „ублажување“ и „индивидуализирање“ на казната, но и затоа што по нивно убедување ЗВВК ќе остане запаметен како невиден креативно-ретрограден чекор во целокупната правничка историја на Македонија. Самниот законски текст е плод на

²<http://creativa5.com/dev/mba.org.mk/wpcontent/uploads/%D0%A3%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%BE%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%82-%D0%B8-D0%BE%D0%B4%D0%BC%D0%B5%D1%80%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0.pdf>

³ Објавен во Сл. Весник на РМ, бр.199 од 30.12.2014, а започна да се применува од 01.07.2015 година.

претходното „обвинителско“ Упатство за одредување на видот и одмерување на висината на казната. Ова Упатство беше изготвено во 2013 години со цел да биде алатка за интерна употреба и помош на јавните обвинители кога пристапуваат кон спогодување. Упатството беше изработено од страна на работна група формирана со Одлука на Јавниот обвинител на Република Македонија,⁴ а во составот на работната група се наоѓаа: Јавниот обвинител на РМ, двајца ЈО од Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, еден обвинител од Јавното обвинителство на Република Македонија, еден судија на ВСРМ, тројца судии од Апелационен суд Скопје, претседателот на Основен суд Скопје I, двајца претставници од Министерство за правда и двајца претставници на адвокатите. Со оглед на целта што требала да се постигне со Упатството, малку зачудува зошто во работната група немало претставници од вишите обвинителства, од основните обвинителства како и од другите апелационите и основни судови.

Донесувањето на Правителникот, исто така, не помина лесно низ целата легислативна приказна.⁵ Иако неговото донесување беше пречекано со бурни реакции и од адвокатската и од судската фела⁶, сепак, по *добиените* мислења од јавното обвинителство и од Адвокатската комора, како кумулативни предуслови, без оглед дали се тие позитивни или негативни, Правителникот беше донесен. Донесувањето на овој подзаконски акт автоматски значи дека правната сила на уставните и законските прописи за воедначување на судската практика и казнената политика се доведоа во прашање. Согласно член 101 од Уставот, ВСРМ како највисок суд во државата е задолжен да го обезбедува единството во примената на законите од страна на судовите. Можноста на ВСРМ да се влијае врз казнената политика дава и чл. 37 од Законот за судовите,⁷ според кој ВСРМ на општа седница утврдува начелни ставови и начелни правни мислења по прашања од значење за обезбедување на единство во примената на законите од страна на судовите. Оваа надлежност може да ја

⁴ Одлука А бр.222/13 од 18.04.2013.

⁵ Првично, дали Врховниот суд има мандат за донесување на ваков подзаконски акт? Според проф. Арнаудовски ваков документ претставува повреда на принципот дека проблематиката на примена на казни е исклучиво законска материја и таа не може да се регулира со подзаконски акти, а Врховниот суд нема овластувања (надлежности) за донесување на ваков акт. Види во Арнаудовски, Љ (2014): Казнена политика, МРКПК, стр.43;

⁶ Едногласен став на Општа седница на Врховниот суд на РМ, одржана на 27.01.2014 година, во врска со прашањето дека начинот на одмерување на казните не може да се регулира со подзаконски акт;

⁷ Закон за судовите, Сл. Весник на РМ бр.58/2006, 62/2006, 35/2008 и 150/2010.

остварува по сопствена иницијатива или по иницијатива на седниците на судите или судските оддели од судовите. За утврдените начелни ставови и начелни правни мислења по прашања од значење за обезбедување на единство во примената на законите од страна на судовите, ВСРМ доставува годишен извештај до Судскиот совет на Република Македонија и го објавува на веб страницата на судот. Надлежноста на ВСРМ во однос на казнената политика е содржана и во Судскиот деловник.⁸

Имено согласно со чл.72 од Судскиот деловник судската практика се обработува во посебен оддел во судот, а при обработката се користат податоците од автоматизиранiot компјутерски систем за управување со судски предмети. Судовите донесените значајни правоситни одлуки ги објавуваат во битен нармалку еднаш годишно. Судскиот деловник ја воспоставува и обврската на ВСРМ да изготвува збирки на судски одлуки со кратки образложенија. Последниве години и Апелационите судови издаваат битени на судска практика со што придонесуваат кон афирмација на карактеристични ставови за значајни предмети од судското постапување.⁹ Според чл. 73 од Судскиот деловник, Претседателот на ВСРМ во рамките на одделот за следење на судска практика може да формира и работно тело за воедначување и следење на судската практика.¹⁰ За претседателите на сите оддели во судот постои обврска да ги доставуваат правните мислења и заклучоците до претседателот на одделот за судска практика или судијата задолжен за судска практика.

Сето ова укажува на неутуѓивото право на ВСРМ да ја насочува казнената политика на судовите и судните, а истото овластување како највисокиот суд во државата, со ЗВВК го добива и Комисијата формирана согласно ЗВВК, што е елаборирано подолу во трудот.

2. Компаративен преглед на актите за одмерувањето на казните

Идејата за „врамувањето“ на одредбите за одредување на казната во посебен законски текст несомнено доаѓа од *common law* правната традиција, каде што се покажало како нужно да постојат упатства за начинот на одредување на казните поради отсуство на одредби за минимална и

⁸ Судски деловник, Службен весник на РМ, бр.66/13 од 09.05.2013;

⁹ Битени на апелациони судови по години и градови, достапни на <http://www.pravdiko.mk/bilteni-so-presudi-i-zakluchotsi-na-apelatsionite-sudovi/>.

¹⁰ Види Главинче, Н. (2015): Очекуваните импликации од донесувањето на Законот за определување на видот и одмерување на висината на казната во практика, Стручно списание Правник, бр.276, април;

максимална казна за одредено кривично дело. Потребата од постоење на посебен законски текст за одредување на видот и висината на казната, покрај постоење на одредби во материјалното казнено право со кои се пропишуваат казните и постојат рамки (долна и горна граница на кривичната санкција) за секое кривично дело, за жал тешко можеме да се оправда. Треба да се истакне дека ваквото „решение“ за проблемот на невојдначена судска пракса единствено се среќава во нашата земја, што треба да не стави во дилема дали навистина сме дошле до некое решение кое сите други земји со континентално право пропуштиле да го достигнат?¹¹

Во овој дел од трудот ќе се обидеме да дадеме компаративен линк со англосаксонското право, во кое и единствено има вакви законски инструменти.

На самиот почеток ќе наведеме дека компаративните анализи покажуваат дека во голем број држави од *common law* системот ваквите законски или подзаконски инструменти, полека но сигурно остануваат во историјата со тенденција да му се остави на судијата слобода во начинот на одмерување на висината на санкцијата прилагодена кон целите на казнувањето.¹² Искуствата со упатствата за одмерување на санкциите во САД покажуваат дека овој начин на одмерување на казната се напушта, поткрепено со фактот дека Упатствата во САД веќе немаат објавителна природа.

Во САД обидите за изготвување упатства за одмерување на санкциите потекнуваат по иницијатива на *US Justice Department*.¹³ Упатствата за одмерување на санкциите се изготвени од страна на *US Sentencing Commission* како задолжителни упатства.¹⁴ Комисија за одмерување казни на САД е

¹¹ Така и Арифи, Б. (2014): Правилник за начинот на одмерување на казните – Pro et contra, МРКПК, стр.187,

¹² Во Шкотска, Ирска и во јужноафриканските држави, кои иако спаѓаат во држави од *common law* системот, воопшто не постојат упатства за одмерување на санкцијата, ниту има планови за нивно изготвување и примена со образложение дека на тој начин ќе се ограничи дискрецијата на судијата. Види во Бужаровска – Лажетиќ, Г. и Тупанчески, Н. (2015): *Sentencing Guidelines* – Парадоксот на Македонското Законодавство. Стручно списание Правник бр.286, Октомври (понатаму во текстот како Бужаровска – Лажетиќ, Г. Тупанчески, Н. (2015);

¹³ Julian V. Roberts, Sentencing Guidelines in England and Wales: Recent Developments and Emerging Issues, <http://weblaw.haifa.ac.il/he/Events/Punishment/Documents/Julian%20Roberts.pdf>.

¹⁴ An Overview of the FEDERAL SENTENCING GUIDELINES How the Sentencing Guidelines Work

независно тело во судската власт составено од седум члена со право на глас и двајца членови без право на глас, сите назначени по службена должност. Нејзината главна цел е да се воспостави казнена политика преку упатства со кои се пропишуваат соодветни казни за сторителите осудени за федерални кривични дела.¹⁵ Комисијата го донела Упатството за одмерување на казната за секоја категорија на осудени лица земајќи ги во предвид категоријата на кривичното дело и категоријата на карактеристики на сторителот. Притоа, кога се одмерува казна затвор границите треба да бидат тесни, односно максималниот распон не смее да го надмине минимумот за повеќе од 25 проценти или шест месеци. Уште од почетокот применување на Упатствата судите изразиле несогласност со нивната задолжителна примена поради бројни причини.¹⁶ Конечно во 2005 година во *United States v. Booker*, 543 U.S. 220 (2005)¹⁷, Врховниот суд на САД ги прогласи упатствата за незадолжителни и им одреди советодавен карактер при одмерување на санкцијата. Оттогаш федералните судии имаат слобода да определат подолга или пократка санкција, надвор од рамките предвидени во Упатствата, но тоа треба да го образложат во пресудата и нивните одлуки ќе бидат предмет на повторно испитување, ако Апелациониот суд утврди дека одлуката била неразумна. Главната причина за оваа одлука на Врховниот суд е фактот дека насоките станале извор на интензивна контроверзност и предмет на критика бидејќи постоеле случаи кога на обвинетиот му се определила построга казна од онаа што може да се смета за разумна и пропорционална за стореното кривично дело.

http://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/about/overview/Overview_Federal_Sentencing_Guidelines.pdf. Последен пристап на 29.09.2015;

¹⁵ Мисоски, Б., Груевска – Дракулевски, А. (2014): Компаративна анализа на механизмите на упатства за одмерување казна: Упатството за одмерување казна во САД, МРКПК стр.91-111;

¹⁶ Правна несигурност во делот на санкционирањето но и нивна противуставност во смисла на правото на поротно судење, повреда на поделбата на власта и навлегување на законодавната власт во судството. An Overview of the US Sentencing Commission, www.ussc.gov/. Види фуснота 14;

¹⁷ *US v. Booker* (04-104) 543 U.S. 220 (2005), <http://www.law.cornell.edu/supct/html/04-104.ZO.html>; US v. Fanfan, No. 04-105, <http://caselaw.law.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=000&invo=04-104>.

3. Поим на казна на политика и казнената политика во Македонија

Казнената политика треба да го помине тестот на легалитетот, легитимитетот, правдата и правичноста.¹⁸ Најгешко е да се најде баланс помеѓу правото на државата да казнува, настојувањето за воедначена казна политика и непристрасноста на судните и нивното слободно судиско убедување при оценка на доказите.

Казнената политика¹⁹ ја опфаќа политиката на пропишување на кривичните санкции но и на судското одмерување и изрекување на истите. Политиката на пропишувањето на санкциите е во надлежност на законодавецот којшто го материјализира и му дава легислативен израз на правото на државата да казнува (*ius puniendi*). Оваа надлежност, законодавецот ја изразува во одредбите на Кривичниот законик. Вториот аспект на казнената политика се однесува на судското одмерување на конкретна санкција по вид и висина, при што се очекува од судијата истата да ја прилагоди на околностите поврзани за својствата и личноста на сторителот а земајќи ги предвид олеснителните и отежнителните околности пропишани со Кривичниот законик со цел за нивна индивидуализација и заради успешно остварување на целите на казнувањето.²⁰ Казнената политика на РМ се докажа како доста проблематична. Фактот што во обликувањето и спроведувањето на казнената политика, учествуваат трите власти законодавната, извршната и судската на општо и на поединечно ниво, оваа политика се остварува низ противречности кои претходно ги одредуваат односите меѓу властите, за да

¹⁸ Бужаровска – Лажетиќ, Г. (2014): Невоедначената казна политика и Нејзиното влијание врз спогодувањето за кривична санкција според законот за Кривичната постапка, МРКПК, стр.51, Трудот претходно е објавен во „Деловно право – издание за теорија и практика на правото“ (подетално на <http://mla.org.mk/default.aspx?SectionID=45&selection=2>) и презентирани на 70-тата Средба на правниците во Охрид, во организација на Здружението на правниците (подетални информации достапни на: <http://www.mla.org.mk/>). Во понатамошниот текст како Бужаровска – Лажетиќ, Г. (2014);

¹⁹ Повеќе за казнената политика види во Бужаровска – Лажетиќ, Г. (2014): Problemi kaznene politike u okviru spoznavanja o krivicnoj sankciji u Republici Makedoniji, Kaznena politika kao instrument drzavna politika kriminaliteta, Banja Luka, Стр.93, Груевска – Дракулевски, А. (2011): КАЗНЕНАТА ПОЛИТИКА НА СУДОВИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОДОТ 2007-2011, МРКПК, стр. 1, Mihutinovic, M., (1984), Kriminalna Politika, Beograd: Savremena Administracija,

²⁰ Бужаровска – Лажетиќ, Г., Тупанчески, Н. (2015) стр.53-55;

може секоја одделно да се вклопи во казнената политика на државата, но и во криминалната политика на државата.²¹

Правилното детектирање на проблемот секогаш доведува до негово правилно решавање. Кога веќе се проблематизира казнената политика, за војда на вистината, основано, логично е да се елиминираат причините поради кои овие проблеми се создала. Проблемите на казнената политика гравитираат околу три точки: прешироки казни рамки во КЗ од една страна, преблага казна политика од друга страна и трета, невоједначена казна политика во различни судски подрачја.

Првиот проблем е доста често потцртван од страна на стручната и научна јавност. Преголемите рамки на КЗ во однос на минимумот и максимумот на казната задаваат повеќе проблеми одошто што оставаат простор за реална индивидуализација на казната, односно нејзино вистинско одмерување. Освен ова, постојат кривични дела со превисок законски минимум кои, исто така, ја оневозможуваат индивидуализацијата на казната според околностите на случајот што е во спротивност со Препораката бр. Р(92) 17 за конзистентноста во казнувањето која изречно укажува на проблемите што може да се јават како резултат на преширок распон на пропишаните казни, односно да се води сметка за законскиот минимум на казните кои му оневозможуваат на судот да ги земе предвид посебните околности во конкретниот случај.²² Овој проблем, наместо да се реши се радикализира со дополнителни законски измени. Имено, и покрај сите укажувања дека распонот на казната од полни десет односно дваесет години кај едно кривично дело е преширок распон во судиското одмерување на санкциите, во една од последните новели на КЗ, без каква било научна или стручна расправа, се зголеми законскиот максимум на казната затвор од 15 на 20 години, а се вовеле и долгогодишна казна затвор од 40 години како замена за доживотниот затвор.²³

Вториот проблем со т.н. блага казна политика (санкции што гравитираат кон законскиот минимум) може да се гледа од два аспекти. Едниот аспект е дека судните навистина се преблагы во казнувањето.²⁴

²¹ Арнаудовски, Љ. (2014) Криминална Политика, МРКПКС, стр.43;

²² Види во Бужаровска – Лажетиќ, Г, Тупанчески, Н. (2015) и види Recommendation No. R(92)17 concerning consistency in sentencing, 19.10.1992, В/2.

²³ Службен весник на Република Македонија, бр. 27/2014.

²⁴ Речиси секојдневно во медиумите се пласира констатацијата дека законодавецот добро ја обликува репресијата, но дека судовите упорно пресудуваат казни кои се, како по правило, многу блага. Таквите наоди можат да изгледаат убедливо,

Оправданието зошто судовите ретко го користат пропишаниот законски максимум на казната се огледа во фактот што максимумот е само за исклучителни случаи и не треба да се очекува негово изрекување пречесто.²⁵ Пропишаните казни рамки се апстрактниот прекор, а индивидуализираната кривична санкција е конкретен прекор кон сторителот врз основа на околностите на случајот.²⁶ Вторниот аспект е дека обвинителите не вложуваат правни средства за да ги обжалат ваквите одлуки.²⁷ Практичарите укажуваат

билејќи се објаснуваат само со презентирање на одредбите на посебниот дел од Кривичниот законот, а не се земаат предвид законските одредби од општиот дел на Кривичниот закон, особено оние кои се директно поврзани со видот и висината на казната. Аргументи за благата судска казнена политика се нуди и врз основа на статистички податоци за целокупноста на казните за одредени кривични дела за одреден период, или врз основа на индивидуалните примери од секојдневната пракса. Имено, заклучокот на истражувачите дека казнената политика е блага, најмногу поради тоа што во голем процент се изрекуваат условни осуди со утврдени казни затвор и краткотрајни казни затвор до 1 година е само заклучок кој произлегува од статистичките податоци, а не и од сериозна научно методолошка анализа на казнената политика. Токму затоа и во јавноста преовладува мислењето за блага и несоодветна казнена политика. Но, статистиката и бројките не ја даваат вистинската слика на казнената политика, а уште помалку можат да го трасираат патот за утврдување на соодветна казнена политика, па токму затоа потребна е продлабочена анализа заснована на научно-методолошки и практични параметри меѓу кои секако треба да бидат и економско- социјалните, социолошките, криминолошките и други. Во спротивно, зборуваме само за статистичка казнена политика на судовите, а не и за казнена политика. Види во Гогов, Б. (2014): Реформа на казнената политика или нешто друго, МРКПК, и Неделкова, Л. (2014): Осврт на правилникот за начинот на Одмерување на казните, МРКПК, стр.13-33, во понатамошниот текст како Неделкова, Л. (2014);

²⁵ Horvatić, Z. (2004): Problem odnosa u zakonu propisane i sudskim presudama primijenjene kaznenopravne represije prema počiniteljima kaznenih djela, (zakonska i sudska kaznena politika) hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (zagreb), vol. 11, broj 2/2004, str. 381-434.

²⁶ Kos, D. (2004): Zakonska i sudska politika kažnjavanja Županijskih sudova u Republici Hrvatskoj - ubojstvo, razbojništvo i teško djelo protiv sigurnosti javnog prometa, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 11, broj 2/2004, str. 435-474.

²⁷ Ова е сериозен проблем кој може, со голема резерва, да се сфати како фактор што придонесува за недоволно остварување на целите за сузбивање на криминалитетот. Друго прашање е дали заострувањето на казнената политика е најдобар начин за одвраќање од криминалитет и дали судите се преблагли или

на можноста јавниот обвинител преку поднесување жалби да влијае врз казнената политика на судовите.²⁸ Ова го потврдува и претседателката на Врховниот суд, која истакнува дека независно од изречената кривична санкција – казна или условна осуда на подрачјето на Апелациониот суд Скопје, Јавниот обвинител во најголем број случаи – околу 95% не се жалел на изречената санкција од страна на првостепениот суд, што не е случај со другите три апелациони подрачја. На подрачјето на сите апелациони судови, во секој случај кога е поднесена жалба од Јавниот обвинител, истата се уважува и на обвинетите лица им се изрекуваат построги санкции – казни или повисоки казни, а кога е поднесена жалба од обвинетото лице, во 99% случај, жалбите не се уважуваат.²⁹

Конечно *третиот проблем*, невоедначена казнена политика во географска смисла. Имено, на подрачјето на апелационите судови Гостивар, Штип и Битола се изрекуваат построги казни и санкции за исти или слични кривични дела со слична фактичка состојба отколку на подрачјето на Апелациониот суд Скопје.³⁰

4. Комисија за воедначување на казнената политика

Во Република Македонија за првпат се формира Комисија која ќе се грижи за воедначување на казнената политика во изрекувањето на казните преку предлагање критериуми за одредување на видот и одмерување на висината на казната. За разлика од англосаксонскиот систем во кој прво се формираат комисии за изготвување упатства за одмерување на санкциите, а потоа тие изготвуваат упатства, а кај нас прво се донесе ЗВВК па се формира Комисија. Кога веќе го следиме примерот на САД, да напоменеме дека во САД првично е формирана Комисија а потоа таа комисија (со правилен состав!) работеше повеќе години на утврдување на постојната казнена политика и на нејзините недостатоци за да донесе Упатства кои ги решаваат

законодавецот пропишал неразумно строги санкции кај определени кривични дела. Бужаровска – Лажетиќ, Г. (2014).

²⁸ Novosel, D. (2004): *Žalbe državnog odvjetnika i okrivljenika kao korektiv izrečenih kazni*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 11, broj 2/2004, str. 701-750; Novosel, D. Pregled predloženih izmjena Kaznenog zakona – Posebni dio (razlozi podizanja zakonskih minimuma), www.dorh.hr/fes_axl?id=1027.

²⁹ Недежкова, Л. (2014): стр.18-19

³⁰ Види Брашер Тајд, Л. (2012): *Анализа на македонската казнена политика и препораки за нејзиниот иден развој: Кон поеднообразен систем*, ОБСЕ Мисија во Скопје;

проблемите затечени во пракса. Кај нас обратно се постави и овој процес. Оттука наместо казнените рамки и околностите што се земаат предвид при одмерување на казната да бидат резултат на анализи што ќе ги прави Комисијата, таа добива улога на ревизор на донесените одлуки од страна на судиите. Во ЗВВК се пропишува дека комисијата е независно и советодавно тело кое се грижи за воедначување на казнената политика во изрекувањето на казните преку предлагање критериуми за одредување на видот и одмерување на висината на казната.

Друг проблематичен аспект е независноста на Комисијата. Таа се финансира од Министерството за правда, седиштето и е во самото министерство и конечно администрацијата во Министерството ја користи и Комисијата. Вистинската независноста подразбира и финансиска самостојност и може да постои само ако некој орган располага со сопствени средства и ресурси. Скептици сме за можноста од вистинска независност кога самата Комисија и финансиски и просторно и административно е зависна од извршната власт.

Не можеме да бидеме рамнодушни и во однос на составот на Комисијата. Имено, Собранието на Република Македонија, во согласност со ЗВВК, избира еден адвокат, двајца судии, двајца обвинители и двајца професори за членови на Комисијата.³¹ Зачудува невоедначениот пристап во предлагањето на обвинителите и на судиите. Додека обвинителите ги предлага Јавниот обвинител на РМ, судиите наместо да ги предлага Претседателот на ВСРМ, нив ги предлага Судскиот совет на РМ. Интересен пристап кој многу зборува за фактот кои институции се контролирани од „креаторите“ на целата идеја. Ако замислата била предлозите да ги дава телото што се грижи за избор и оцена на работата, тогаш и обвинителите ќе беа предлагани од Советот на јавните обвинители. Серозна забелешка се однесува на составот на Комисијата во којашто не доминираат бројот на судиите. Како да сме подзаборавиле дека одмерувањето на санкциите е исклучива судска надлежност. Понатаму, согласно начелото на еднаквост на странките во спорот (обвинителство и одбрана) зошто во нејзиниот состав

³¹ Членови на Комисијата се д-р Неџат Елези, јавен обвинител во Јавното обвинителство на Република Македонија и д-р Јован Илиевски, основен јавен обвинител во Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, Гордана Сајковска, судија на Апелациониот суд Скопје и Тајана Дуковска, судија на Апелациониот суд Скопје, адвокатот Љубчо Наумовски, универзитетската професорка Арта Библи, професор на Државниот Тетовски Универзитет и универзитетскиот професор Горѓи Сламков, професор на Европскиот Универзитет.

нема и двајца преставници од Адвокатската Комора, останува неодговорено. Зарем постои сомнеж дека адвокатите не може со своето знаење, искуство и умешност да придонесат за надминување на невоедначената казнена политика? Креаторите забораваат дека адвокатите се најупатени во различниот „аршин“ што нивните клиенти го добиваат во различни судови, па дури и во различни совети во ист суд. Воедно, останува сосема нејасно зошто професорите не се предлагаат од страна на Сенатите на универзитетот каде што работат, туку добиваат неизбежни партиски прерогативи бидејќи едниот професор е на предлог од Министерот за правда, а вториот по предлог на Владата. Сепак се чини најконтроверзна е прашањето зошто законодавецот сметал дека во оваа комисија не треба изрично да членува и претставник од Врховниот суд кога тој по сила на закон е надлежен да се грижи за единствена примена на законите во РМ. Во условите за престанок на мандатот во ЗВВК не се среќаваат два услова кои се вообичаено дел од легислативните текстови, а се однесуваат на: исполнување на условите за старосна пензија и осуда со правосилна судска пресуда за кривично дело на безусловна казна затвор од најмалку шест месеца. Ако и за првиот основ може да се најде разбирање, со оглед на заложбата членовите да бидат лица во пензија со долгогодишно професионално односно професорско искуство, изоставувањето на вториот основ е прилично проблематично.³²

Покрај фактот што сме прва држава во регионот, можеби и прва држава надвор од *common law* системот која има ваков систем на одредување на казните, ние сме и прва држава во светот во која странките (читај обвинителот) ќе му укажуваат на судот каква казна да изрече за одредено кривично дело, а тоа да не е случај на спогодување за казната каде што обвинителот легитимно ја договара казната со обвинетот а судот само ја прифаќа истата. Составот на Комисијата го потврдува претходно кажаното. Кога веќе го следиме примерот на САД, истиот треба дословно да биде превземен и Комисијата да биде составена само од судии и при тоа нејзиниот состав да има преставници од сите основни, апелациони судови како и од Врховниот суд но и задолжително во нејзиниот состав да биде Претседателот на Врховниот суд кој е претставник на највисокиот, по хиерархија, судски орган во државата.

Зачудува зошто Комисијата не е формирана како тело кое ќе биде во функција на остварување на надлежноста на ВСПМ, туку се предвидува да биде независно и советодавно тело, но со седиште во Министерството за правда.

³² Бужаровска – Лажетќ, Г., Тупанчески, Н. (2015): *стр.54*.

5. Одмерување на казната и начело на индивидуализација на казната

Одмерувањето на казната, всушност претставува конкретизација на законски пропишаната казна, односно избор и изрекување на казна што одговара на стореното дело и неговиот сторител. Карактеристично за процесот на одмерување на казната е тоа што основните претпоставки на логичкиот процес на кој се сведува судското одлучување се релативни или варијабилни. Имено, законски пропишаната казна не е дадена фиксно, туку во определени казниви рамки, со различни можности за нејзино моделирање, ублажување, па сè до целосно ослободување од казна. Притоа, судијата мора да внимава на целите на казнувањето определени со закон и е должен да се грижи да бидат утврдени и докажани сите околности, релевантни за одмерување на казната, низ една формална и контрадикторна процедура, така што тој не може одлуката да ја донесува исклучиво по сопствено наоѓање.³³

Слободата на судијата е објективно ограничена со утврдените факти и нивното формално утврдување и е подложна на контрола од страна на повисокиот суд во постапката по правните лекови. Сите тие правни логички и субјективни моменти при одлучувањето за казната треба да бидат поставени во таков однос на интеракција и заемно ограничување, што судското одмерување на казната ќе го претворат во најголема можна мера во рационален, наместо во интуитивен и арбитражен чин.

Начелото на индивидуализација на казната е пак едно од најважните начела во современото кривично право. Тоа значи определување на судијата за казна што според видот и мерата ќе биде најпогодна во дадениот случај кај дадениот сторител да ги оствари целите на казнувањето прокламирани во законот. Притоа, вака дефинирано, начелото на индивидуализација не значи само сообразување на казната со потребите на ресоцијализацијата на сторителот, туку и нејзино сообразување со потребите на остварувањето на генерално- превентивните цели на казнувањето.³⁴

³³ Марјановиќ, Ѓ. (1998): , Кривично право, Општ дел, издавач: НИО Студентски збор, Камбовски, В. (2004): Казнено право, Општ дел, Култура, Скопје, Камбовски, В. (2011): Коментар на кривичниот законик на Република Македонија - интегрален текст, Клуб Матица;

³⁴ Димитров, Е, Јосифовски, З. (2014): Одмерување на казната согласно измените и дополнувањата на Кривичниот законик, со посебен осврт на Правилникот за начинот на одмерување на казните, МРКПЗ;

Настрана од вака, теоретски, елаборираното одредување на казната и начелото на индивидуализација на казната, во законот сега стои дека:

Член 39³⁵

- (1) Судот ќе му одмери казна на сторителот на кривично дело во границите што се пропишани со закон за тоа дело, имајќи ги предвид кривичната одговорност на сторителот, тежината на делото и целите на казнувањето.
- (2) Судот ќе ги има предвид сите околности што влијаат казната да биде помала или поголема (олеснувачки и отежнувачки околности), а особено: степенот на кривичната одговорност, побудите од кои е сторено делото, јачината на загрозувањето или повредата на заштитното добро, околностите под кои е сторено делото, придонесот на жртвата во извршувањето на делото, поранешниот живот на сторителот, неговите лични прилики и неговото однесување по стореното кривично дело, како и други околности што се однесуваат на личноста на сторителот.
- (3) Одмерувањето на казната судот го врши согласно одредбите од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната.
- (4) Кога судот одмерува казна ќе има предвид дали кривичното дело е сторено во поврат, а посебно ќе има предвид дали поранешното дело е од ист вид како и новото дело, дали се работи за продолжено кривично дело и дали постои исклучително висок степен на противправност што во корелација со другите околности под кои е сторено кривичното дело го оправдува изрекувањето на построга санкција.

³⁵ Кривичен законик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014 и 199/2014). Одлуки на Уставниот суд на Република Македонија: У. бр. 220/2000 од 30 мај 2001 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 48/2001; У. бр. 210/2001 од 6 февруари 2002 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 16/2002; У. бр. 206/2003 од 9 јуни 2004 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/2004 и У. бр. 228/2005 од 5 април 2006 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/2006.

- (5) При одмерување на казната судот посебно ќе има предвид дали кривичното дело е сторено против лице или група на лица или имот, непосредно или посредно, поради нивната припадност на одреден пол, раса, боја на кожа, род, припадност на маргинализирана група, етничка припадност, јазик, државјанство, социјално потекло, религија или верско уверување, други видови уверувања, образование, политичка припадност, личен или општествен статус, ментална или телесна попреченост, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба, или на која било друга основа предвидена со закон или ратификуван меѓународен договор.
- (6) При одмерувањето на паричната казна, судот ќе ја има предвид и имотната состојба на сторителот, водејќи притоа сметка за неговите други приходи, за неговиот имот и за неговите семејни обврски.

Во КЗ останала одредбите од ставовите 1,2,4,5 и 6 на членот 39, според кои судот *единствено според КЗ* е должен да му одмери кривична санкција на сторителот на кривично дело во границите што се пропишани со закон за тоа дело.

а. Методологијата на одмерување на казната согласно ЗВВК

Во чл. 9 од ЗВВК се пропишани објективни критериуми за одредување на висот и одмерување на висината на казната во кои спаѓаат:

1. објективната категоризација на кривичното дело и
2. поранешниот живот на сторителот на кривичното дело.

Кривичните дела пропишани во Кривичниот законик и во други материјални закони во чл.10 се категоризираат во 55 хоризонтални категории³⁶ а критериумот за поранешниот живот на сторителот на

³⁶ I. парична казна, II. парична казна или затвор до 3 месеци, III. парична казна или затвор до 6 месеци, IV. затвор до 6 месеци, V. парична казна или затвор до 1 година, VI. затвор до 1 година и парична казна, VII. парична казна или затвор од 3 месеци до 1 година, VIII. затвор од 3 месеци до 1 година, IX. парична казна или затвор од 6 месеци до 1 година, X. затвор од 6 месеци до 1 година XI. парична казна или затвор до 3 години, XII. затвор до 3 години и парична казна, XIII. парична казна или затвор од 3 месеци до 3 години

кривичното дело се определува врз основа на вертикални категории.³⁷ Во овој критериум спаѓаат и осудите кои застареле во фаза на извршување. Во овој критериум не спаѓаат бришаните осуди како и осудите на казна затвор до три години за кои согласно закон се исполнети условите за нивно бришење. Последново внесе доста забуни кај судиите кои треба дословно да го применуваат, а потоа кај обвинетите за кој сега казните според ЗВБК ќе бидат доста високи поготово за лица кои биле судени пред многу години, а судот по службена должност не ги избришало казните иако настапила законска и

XIV. затвор од 3 месеци до 3 години, XV. затвор од 6 месеци до 2 години и парична казна, XVI. Парична казна или затвор од 6 месеци до 3 години, XVII. затвор од 6 месеци до 3 години, XVIII. затвор од 6 месеци до 3 години и парична казна, XIX. парична казна или затвор од 1 до 3 години, XX. затвор од 1 до 3 години,

XXI. парична казна или затвор до 4 години, XXII. парична казна или затвор до 5 години, XXIII. затвор до 5 години и парична казна, XXIV. затвор од 3 месеци до 5 години, XXV. парична казна или затвор од 6 месеци до 5 години, XXVI. затвор од 6 месеци до 5 години, XXVII. затвор од 6 месеци до 5 години и парична казна, XXVIII. парична казна или затвор од 1 до 5 години, XXIX. затвор од 1 до 5 години, XXX. затвор од 1 до 5 години и парична казна, XXXI. затвор од 3 до 5 години, XXXII. затвор од 3 месеци до 6 години или парична казна, XXXIII. затвор од 1 до 8 години, XXXIV. затвор од 1 до 8 години и парична казна, XXXV. затвор од 3 до 8 години, XXXVI. затвор од 5 до 8 години, XXXVII. парична казна или затвор од 1 до 10 години XXXVIII. затвор од 1 до 10 години, XXXIX. затвор од 1 до 10 години и парична казна, XL. затвор од 3 до 10 години, XLI. затвор од 4 до 10 години, XLII. затвор од 5 до 10 години, XLIII. најмалку 1 година затвор, XLIV. најмалку 2 години затвор, XLV. парична казна или затвор од најмалку 3 години XLVI. најмалку 3 години затвор, XLVII. најмалку 4 години затвор, XLVIII. најмалку 4 години затвор и парична казна, XLIX. најмалку 5 години затвор, L. најмалку 8 години затвор, LI. најмалку 10 години затвор, LII. најмалку 12 години затвор, LIII. најмалку 5 години затвор или доживотен затвор, LIV. најмалку 10 години затвор или доживотен затвор и LV. најмалку 15 години затвор или доживотен затвор.

³⁷ Чл. 11 од ЗВБК: Вертикални категории се: I. неосудуван II. до две правосилни пресуди за кривични дела за кои е предвидена парична казна или казна затвор до 5 години, III. до две правосилни пресуди од кои барем една е за кривично дело за кое е предвидена казна затвор над 5 години, IV. три правосилни пресуди или две пресуди со изречена ефективна казна затвор над 6 месеци или една пресуда со изречена ефективна казна затвор од најмалку 3 години, V. четири правосилни пресуди или две пресуди со изречена казна затвор од најмалку две години или една пресуда со изречена казна затвор од најмалку 5 години, VI. пет или повеќе правосилни пресуди или две пресуди од најмалку 5 години затвор или една пресуда од најмалку 8 години затвор.

судска рехабилитација. Таквите лица ќе бидат оштетени да судот во нова постапка која е поведена против нив ќе биде должен да одмери повисока казна од таа која реално треба да ја добијат.³⁸

Врз основа на пропишаните критериуми во членовите 10 и 11 од ЗВВК, во секој хоризонтален ред се дадени минималните и максималните граници на казни кои би можеле да му бидат изречени на сторителот на кривичното дело (во месеци), во зависност од тоа во која вертикална категорија сторителот ќе биде класифициран, доколку судот вон секако разумно сомневање утврди дека сторителот го извршил кривичното дело, кое му се става на товар. Во секоја вертикална категорија е утврдена средна вредност на висината на казната (во месеци), од која судот ќе започне да ги засметува олеснувачките и отежнувачките околности врз основа на што ќе ја индивидуализира висината на казната за конкретен сторител. Овие разработените критериуми се прикажани и во табела, како составен дел на законот, која судите ќе мора да ја пополнуваат при секое одредување на казната.

Отежнувачките и олеснувачките околности кои влијаат врз висината на казната се групирани во следниве категории: I. Степен на кривичната одговорност, II. Побуди од кои е сторено кривичното дело, III. Јачината на загрозувањето или повредата на заштитното добро, IV. Околности под кои е сторено делото, V. Придонес на жртвата во извршување на делото, VI. Поранешниот живот на сторителот, VII. Лични прилики и однесување по сторување на кривичното дело, VIII. Други околности што се однесуваат на личноста на сторителот и IX. Поранешното дело е од ист вид како новото дело, делата се сторени од исти побуди, времето поминато од поранешната осуда, односно од издржаната или простената казна. Листата на олеснувачки и отежнувачки околности во која е извршено поединечно бодување на секоја околност е дадена во табелата која е составен дел на овој закон. Секоја од околностите е разложена на подоколности кои носат соодветни бодови и се содржани во прилог кон ЗВВК. Отежнувачките и олеснувачките околности се засметуваат со додавање односно одземање на поени, при што почетна основа претставува средната вредност на утврдената висина на казната во секоја вертикална категорија согласно горенаведениот преглед. Во овој дел е содржано апострофирање на претходната осудуваност што е во директна спротивност со Препораката на Советот на Европа бр. P(92)17. Неспорно е дека претходната осудуваност треба да биде земена во предвид при

³⁸ Тумановски, А. (2014): Казнена политика на судовите во Република Македонија - одмерување на казната согласно измените на Кривичниот законик од 2014 година со посебен осврт кон Правилникот за начин на одмерување на казните на Врховниот суд на Република Македонија, МРКПК;

одмерување на санкцијата, но тоа не смее да биде механички, автоматски и неиндивидуализирано во однос на времето што минало од претходната осуда и природата на претходно стореното кривично дело.

Во ЗВВК³⁹, е наведено дека предмет на уредување се казните, а во него се содржани и одредби за алтернативните мерки. Воедно, во чл. 16 е пропишано дека доколку судот утврди казна затвор во траење до 24 месеци, а при евалуацијата во значителен обем преовладуваат олеснувачки околности, при што разликата е најмалку 5 поени во корист на олеснувачките околности, судот може утврдената казна затвор да ја услови или да примени некоја од другите алтернативни мерки предвидени во членот 48-а од КЗ. Сепак, се воочува дека одредбата од чл. 16 значително отстапува од начинот на одмерување на казни во досегашната судска практика.

b. ЗВВК и спогодувањето за висината на кривичната санкција

Дискусијата за казнената политика започна по измените на ЗКП и воведувањето на спогодувањето за кривична санкција. Според прифатениот концепт, санкцијата мора да се определи во законски пропишаните рамки на казната за конкретното кривично дело и примена на останатите институти во КЗ, а пред сè ублажувањето на казната. На почетокот обвинителите со соопшца со сериозен предизвик, за кој немаа никаква правна традиција по која можат ориентационо да се движат при предлагањето или прифаќањето на казната од предлог спогодбата. Оттука и произлезе идејата за донесување на инструмент кои на самите обвинители ќе им ги даде рамките за спогодување на висината на кривичната санкција и ќе го превенира евентуалното пазарење за санкција. Затоа во 2013 година првично се донесе упатство за одредување на видот и одмерување на висината на казната кое упатство требаше да биде за внатрешна употреба на Јавните обвинители кога пристапуват кон спогодување во постапките.⁴⁰ Процесот продолжи во нелогична насока кога ова Упатство стана закон што ги обврзува судните во нивното постапување.

Воведувањето на спогодувањето во ЗКП⁴¹ се злоупотреби за неколку легислативни измени на КЗ⁴² при што, во името на спогодувањето, а за сметка

³⁹ Член 1: Со овој закон се уредува одредувањето на видот и одмерувањето на казната, договарање за видот и висината на казната меѓу јавниот обвинител и обвинетиот во рамките на спогодувањето како и формирањето, составот, мандатот и надлежностите на Комисијата за воедначување на казнената политика.

⁴⁰ Тумановски, А. (2014);

⁴¹ Закон за кривичната постапка, Службен весник на РМ, бр. 150/2010.

на манифестирање политичка надмоќ, се измени КЗ и се Република Македонија се доведе во состојба КЗ да биде во спротивност со Уставот, да постои интерна контрадикторност во општиот дел од КЗ (некои одредби од посебниот дел од КЗ остануваат неприментиви), да постои контрадикторност на општиот со посебниот дел од КЗ (некои одредби од посебниот дел од КЗ остануваат неприментиви), да постои контрадикторност помеѓу општиот дел на КЗ и ЗКП (во ЗКП предмет на спогодување може да биде било која кривична санкција, а во ЗВВК се наведени само казните, а не и другите санкции со што неправедно се ограничува опфатот на спогодувањето). Во овој контекст, одредбите од делот IV и V од ЗВВК може да се оценат како крајно проблематични поради фактот што се во колизија со членот 41 од КЗ⁴². Имено, членот 40 од КЗ утврдува дека судот може на сторителот да му одмери казна под границата пропишана со закон, но само во границите на ублажувањето на казната предвидени во членот 41 од КЗ. На членот 41 од КЗ упатува и членот 483 од ЗКП, кој утврдува дека при спогодувањето странките може да му предложат на судот кривична санкција определена според видот и висината, во законски определените рамки за конкретното кривично дело, но не под границите за ублажување на казната. Оттука, зачудува како во членот

⁴² Закон за изменување на Кривичниот законик, Службен весник на РМ, бр. 28/2014 од 06.02.2014;и Бужаровска – Лажетќи, Г., (2014).

⁴³ Член 41, КЗ, (1) Кога постојат услови за ублажување на казната од член 40, судот ќе ја ублажи казната во овие граници ако: 1) за кривичното дело како најмала мера на казна е пропишан затвор во траење од десет години, казната може да се ублажи до пет години затвор; 2) за кривичното дело како најмала мера на казна е пропишан затвор во траење од осум години, казната може да се ублажи до четири години затвор; 3) за кривичното дело како најмала мера на казна е пропишан затвор во траење од пет години, казната може да се ублажи до три години затвор; 4) за кривичното дело како најмала мера на казна е пропишан затвор во траење од четири години, казната може да се ублажи до две години затвор; 5) за кривичното дело како најмала мера на казна е пропишан затвор во траење од три години, казната може да се ублажи до една година затвор; 6) за кривичното дело како најмала мера на казна е пропишан затвор во траење од една година, казната може да се ублажи до три месеци затвор; 7) за кривичното дело е пропишана најмала мера на казна затвор под една година, казната може да се ублажи до 30 дена затвор; 8) за кривичното дело е пропишана казна затвор до три години со назначување на најмалата мера, наместо казна затвор може да се изрече парична казна и 9) за кривичното дело е пропишана парична казна со назначување на најмалата мера, казната може да се ублажи до општиот законски минимум. (2) При одлучувањето во која мера казната ќе ја ублажи според правилата од став 1, судот посебно ќе ја има предвид најмалата и најголемата мера на казна пропишана за кривичното дело.

20 од ЗВВК, наместо да се прифатат рамките од членот 41, се предвидува можност за договарање казна до 50% од казната што би била изречена со примена на одредбите на ЗВВК во редовна судска постапка (кога договарањето на јавниот обвинител и обвинетиот се одвива во текот на истражната постапка и во скратената постапка до поднесување на обвинителниот предлог), односно договарање казна до 60% од казната што би била изречена со примена на одредбите на ЗВВК во редовна судска постапка (кога договарањето се одвива во фазата на оцена на обвинителниот акт). Истите забелешки може да се упатат и на одредбата од членот 21, во IV оддел од ЗВВК, според кој, во текот на главната расправа, по одржувањето на воведните говори на странките, ако обвинетиот ја признае вината судот не може да му изрече на обвинетиот казна помала од 70% од казната што инаку би му била изречена.⁴⁴

с. Ублажување на казната и парадоксот по измената на КЗ

Ублажувањето на казната подразбира изрекување казна под законски пропишаниот минимум за конкретното кривично дело или изрекување поблаг вид казна. Како коректив на редовното одмерување на казната, ублажувањето има свое оправдување во степенувањето на неправото на делото и на вината на сторителот. Имено, понекогаш делото може да е сторено под такви објективни и субјективни околности, што поради понискиот степен на повредата на правното добро и на прекор што може да му се упати на сторителот, барањето за пропорционалност на казната се спушта на пониско рамниште од законски типизираното. Постојат два вида на ублажување на казната: законско или неправо и судско или право. Законско или неправо ублажување постои во случаите кога законот предвидува дека сторителот може да се казни поблаго.⁴⁵ Се работи за случаи кога кривичното дело е сторено под посебни околности, за кои законодавецот самиот предвидел дека треба да имаат ублажувачко дејство: пречекорување на границите на нужната одбрана и крајната нужда, битно намалената пресметливост, отстранливата

⁴⁴ Подетално за концептот на спогодувањето види во: Лажетик - Бужаровска, Г. (2014), Лажетик-Бужаровска/Мисоски, Спогудување и медијација, МРКПК, бр. 2/2009 година, стр. 215-260; Матовски/Лажетик-Бужаровска/Калајџиев, Казнено процесно право, Второ изменето и дополнето издание, Скопје, 2011.

⁴⁵ Димитров, Е, Јосифовски, З. (2014): стр.208, Марјановиќ, Ѓ. (1998): , Кривично право, Општ дел, издавач: НИО Студентски збор, Камбовски, В. (2004): Казнено право, Општ дел, Култура, Скопје, Камбовски, В. (2011): Коментар на кривичниот законик на Република Македонија - интегрален текст, Клуб Матша;

правна заблуда, обидот, неуспешното поттикнување и помагањето, како и кај повеќе инкриминации во посебниот дел од КЗ. Законското ублажување е проширено на сите случаи кога судот е овластен да го ослободи сторителот од казна, па ако не го ослободи може да му ја ублажи казната надвор од границите на ублажувањето пропишани со законот или да му изрече споредна казна забрана за управување со моторно возило или протерување странец од земјата.⁴⁶

Институтот на судско или право ублажување до последните измени во КЗ беше дефиниран како одмерување на казната под законскиот минимум или изрекување на поблаг вид на казна за кривичното дело, кога судот ќе утврди дека постојат особено олеснувачки околности што укажуваат на тоа дека и со ублажената казна ќе се постигнат целите на казнувањето. Притоа, законот не определуваше кои се тие особено олеснувачки околности, така што секоја од околностите релевантни за судското одмерување на казната што се однесуваат на делото, вината или личноста на сторителот, можеше да се јави како таква. Меѓутоа, со новелата на КЗ,⁴⁷ одредбата на членот 40 од КЗ е изменета и гласи:

„Судот може на сторителот да му одмери казна под границата пропишана со закон, во рамките предвидени во членот 41 од овој закон или да примени поблаг вид на казна во случај:

- 1. Кога изрекува казна по поднесен предлог на спогодба за признавање на вина, склучена меѓу јавниот обвинител и обвинетиот и*
- 2. Кога обвинетиот ја признае вината на главната расправа согласно одредбите на ЗКП“.*

Ова значи целосно напуштање на досегашната концепција на т.н. судско или неправо ублажување на казната, врзано за постоењето на одредени особено олеснителни околности. Овие измени ја ограничуваат можноста за примена на овој институт само на две ситуации, а кои во суштина се врзани за претходното признавање на вината на сторителот за стореното кривично дело, како *conditio sine qua non*, без чие постоење е невозможно судско ублажување на казната. Наместо во новата измена на КЗ од 2014 година евентуално да се предвиди и основот признавање на вина на главната расправа како можност за

⁴⁶ Член 42, ст.2 од КЗ;

⁴⁷ Објавена во Службен весник на РМ бр.28/14 од 06.02.2014 година;

ублажување на казната, законодавецот, спротивно на правната логика во целост го измени член 40 од КЗ, кој како основи за ублажување на казната ги предвидува само спогодбата и признанието на вина. На овој начин се измени суштината на ублажувањето на казната. Имено, тоа ќе значи дека „се укинува“ законското или неправо ублажување на казната во случаите кога законот предвидува дека сторителот може да се казни поблаго а воедно „се укинува“ и судското или правото ублажување на казната во случаи кога постојат особено олеснувачки околности. Оваа законска одредба е апсурдна. Согласно чл.381 ст.1 од ЗКП, единствено во моментот по поуката за правата, обвинетиот, без оглед на природата и тежината на делото за кое се води постапката, може доброволно да ја признае вината во однос на едно или повеќе кривични дела од обвинението. Тоа значи дека во ситуацијата кога обвинителот на главна расправа, или по завршувањето на доказната постапка, го измени обвинителниот акт на начин што ќе го преквалификува делото во корист на обвинетиот, тој не може да ја признае вината, со што се доведува во опасност да му се изрече казна предвидена со критериумите на законот која во никој случај не може да се ублажи.⁴⁸ Последниците ќе бидат повеќе од очигледни ќе се продуцира можност за злоупотреба на спогодувањето и признанието на вина како единствени основи за ублажување на казната поради неможност по други основи да се ублажи казната и со сигурност ќе дојде до зголемување на бројот на затворската популација.⁴⁹ Ова законско решение нужно ќе доведе до ситуации институтот ублажување на казната да се примени спрема сторител кај кој постои значително повисок степен на кривична одговорност во однос на друг сторител на кривично дело со понизок степен на кривична одговорност, само затоа што тој не бил подготвен да ја признае вината. Несомнено е дека ваквото поттикнување на обвинетите да ја признаваат вината негативно ќе влијае и врз доследното остварување на начелото на презумпција на невиност.

Ваквото решение не значи ништо друго освен натамошно ограничување на судијата во примената на правилата за одмерување на казната и скратување на можноста за доследно остварување на начелото на индивидуализација на казната во секој конкретен случај. Неприфатливо е да се привилегира признавањето на вината како олеснувачка околност, а во исто време да не се земаат предвид релевантните околности кои неспорно се појавуваат во конкретните животни ситуации и на стореното дело му даваат таков лесен

⁴⁸ Види Главинче, Н. (2015): стр.51;

⁴⁹ Недежкова, Л. (2014);

облик што целите на казнувањето можат да бидат остварени и со изрекување на ублажена казна.⁵⁰

Во овој дел заклучуваме дека, согласно новото законодавство, олеснувачките и отежнувачките околности судот може само квантитативно да ги брои при одмерување на казната наместо квалитативно да ги оценува. Од квантитативното, а не квалитативно вреднување на овие околности, ќе зависи дали при конечното одмерување на казната судот ќе се движи нагоре или надолу од средната вредност на казната определена за утврденото ниво на кривичното дело, што е апсурд за една демократска држава.

d. „Слободното“ судско уверување и одмерување на казната

Во секој судски процес најважна е објективно - субјективната интелектуална анализа и перцепција на судијата за тоа на кои докази, обично противречни, повеќе или помалку сигурни и слично, земени поединечно или сите заедно, ќе им даде верба и тежина и кои факти и околности ќе ги смета за решавачки и битни за случајот и кои од нив ќе ги смета за докажани или за недокажани и конечно каков заклучок ќе изведе со подведување на утврдените факти под позитивниот пропис, односно кој закон ќе го примени и како толкување и интерпретација ќе даде за него.⁵¹ Право на судијата е да ги оценува и да ги вреднува изведените докази, да ги смета за утврдени или за неутврдени решителните факти за еден случај, односно врз основа на резултатите од доказната постапка да ги толкува и да ги вреднува решителните факти и согласно со тоа да примени еден или друг закон и да го толкува така како што тој ја разбира неговата смисла и цел. Врз таа основа можно е да се формира различно судско уверување. Претпоставка е дека таквото судско мислење е резултат од совесно и одговорно, високопрофесионално и непристрасно, независно и самостојно водење на судскиот процес и одмерување на санкцијата. Самостојното судско уверување, формирано според принципите и правилата на судската функција и професија, не значи неспособност или нестручно и несовесно вршење на функцијата, и обратно, неспособноста за вршење на судската функција не смее да се поврзува, да се покрива и да се оправдува со самостојното судско уверување. Без самостојно судско уверување, нема независно судство, нема достапност до вистината и правдата.

⁵⁰ Јосифовски, З, Димитров, Е. (2014): стр.193-227;

⁵¹ Стоев, Ф. (2011): Судска заштита на човековите права и принципот на судскиларност, Правен Дијалог бр.3;

Со донесувањето на ЗВВК се постави прашањето дали со предложените насоки се нарушува и напушта суштината на слободно судиско уверување и индивидуализацијата на кривичната санкција? Со донесувањето на ЗВВК, наведувањето на средна граница на казната, како и нумеричкото насочување кон определување на висот и висината на казната се стеснува просторот за критичко образложување на судијата при определување на висината на казната, се стеснува креативноста на судијата и го прави „уста на законот“ кој формално само треба да го примени законот и ладнокрвно да изрекува казни во кои и самиот не може да биде убеден дека се праведни.

Поделбата на власта на законодавна, извршна и судска е една од темелните вредности определени во чл. 8, ст. 1, ал. 4 од Уставот на РМ. Кога се во прашање санкциите сите три власти имаат свои надлежности. Законодавецот ги пропишува санкциите, судиите ги одмеруваат, а извршната власт (Министерството за правда) е надлежно за нивно извршување. Со настојувањето да го ограничи и вкалапи судското одмерување на казните, законодавецот манифестира недоверба во судиите и го минира начелото на индивидуализација на казната. Судското одмерување е законито сè додека се правилно применети одредбите од КЗ според оцената на судот за потребите на конкретниот случај. Дали е прифатливо слободното судиско убедување да биде вкалапено во табели, шаблони, бодови и работни листови? Слободното судиско убедување е „камен темелник“ на современите процеси за одмерување на санкциите и неспорна придобивка на доказното право.⁵² Тоа е израз на судската независност во одлучувањето и е особено важен принцип во доказното право и теорија особено имајќи го предвид фактот што слободата на судиското убедување не значи самоволие и арбитражност туку оценка во рамките на законито изведените докази на кои судот ја заснова својата одлука.⁵³

Сметаме дека не смее да се ограничува судот и слободното судиско убедување во делот на оценување кои околности се важни за избор и одмерување на кривичната санкција. Судското одмерување е законито сè додека се правилно применети одредбите од КЗ според оцената на судот за

⁵² Damaška, M (2001) *Dokazno pravo u kaznenom postupku oris novih tendencija*, Pravni fakultet u Zagrebu, Poslediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti, стр. 19.

⁵³ Кларас, Д (2010): *Kazneno procesno pravo*, Prva knjiga: Institucije, IV izmenjeno i doruceno izdanje, NN, Zagreb; Шкулић, М. (2010): *Кривично процесно право*, Друго изменено и допушено издање, Београд, 2010; Матовски/Лажетик-Бужаровска/Калајшиев, *Казнено процесно право*, Второ изменето и дополнето издание, Скопје, 2011.

потребите на конкретниот случај. Секоја друга интервенција на законодавецот значи негово мешање во судската власт.

Заклучок

Прашањето за одмерувањето на казната во законските рамки, потешкотните и неконзистентностите во казнената политика се предмет на постојана анализа од страна на академската и стручната јавност, којашто многукратно даваше практични предлози за надминување на согледаните проблеми, меѓу кои воведување електронска евиденција на изречени санкции преку креирање посебно софтверско решение за сите правосилни пресуди во кое ќе може да се пребарува според вид на кривични дела и височина на казната; преиспитување на широките законски рамки кај одделни кривични дела; преиспитување на можностите за ефикасно остварување на функцијата на Врховниот суд на РМ во обезбедување на воедначена судска практика; воспоставување колективно тело кое ќе ја следи и истражува казнената политика и ќе креира насоки за одмерување на казните, но ваквите насоки ќе бидат со незадоолжителен карактер поради начелата на законитост и слободното судиско убедување.⁵⁴

Во таа насока, авторите на трудот веруваат дека воедначувањето на судската практика и водењето конзистентна казнена политика не може да се остварува преку носење законски или подзаконски акти, туку оваа цел единствено може да биде постигната преку активностите на повисоките судови, а пред сè на Врховниот суд на РМ. Впрочем, доволно е да се погледне членот 37 од Законот за судовите. Оттука наместо интервенции во КЗ и донесување на Правилник или посебен *lex specialis*, далеку поефикасно и поконзистентно решение во поглед на казнената политика би било кога Врховниот суд на РМ би изградил начелни правни ставови или начелни правни мислења кои би содржеле насоки за тоа како треба да се толкуваат и применуваат одредбите на членот 39 од КЗ, но и целиот инструментариум кој му стои на располагање на судот при одмерување на казната. Овие начелни правни ставови и мислења, по ситата на своите правни аргументи, треба да го наметнат својот авторитет и да бидат општо прифатени од страна на судните при примената на одредени правни норми во конкретните кривични предмети. Секако дека нужен предуслов за ова би била една сеопфатна анализа на казнената политика на судовите во РМ, која би довела до јасно препознавање на сите слабости кои се јавуваат при одмерувањето на казните во конкретните

⁵⁴ Камбовски и др., Одмерување на казната во законските рамки, МРКК, бр. 2-3, 2008, стр. 235-278. Бужаровска – Лажетиќ, Г. (2014): оп.цит.

кривични предмети и која би била основа за градење на начелни правни ставови и мислења околу примената на одредени спорни правни одредби.

Сметаме дека би било корисно да се предложи решение за воедначување на казнената политика кое нема да задира во судската независност, а сепак ќе овозможи одлучување и во рамките на законските пропишани минимум и максимум но и во рамките на казнената политика што ја воделе другите судови при донесување на одлуки за такви исти или слични дела. Ова може да се оствари преку воведување информатички систем за следење на политиката на казнување, којшто ќе овозможи непречен пристап до одлуките во однос на казната за слични предмети со што значително ќе се придонесе кон намалување на невоедначената казнена политика на судовите во нашата држава.

Користена литература

- An Overview of the Federal Sentencing Guidelines How the Sentencing Guidelines Work, <http://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/about/overview/OverviewFederalSentencingGuidelines.pdf>, последен пристап на 29.09.2015;
- Damaška, M (2001): Dokazno pravo u kaznenom postupku oris novih tendencija, Pravni fakultet u Zagrebu, Poslediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti;
- Horvatić, Z. (2004): Problem odnosa u zakonu propisane i sudskim presudama primjenjene kaznenopravne represije prema počiniteljima kaznenih djela, (zakonska i sudska kaznena politika) hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (zagreb), vol. 11, broj 2/2004, str. 381-434.
- Julian V. Roberts, Sentencing Guidelines in England and Wales: Recent Developments and Emerging Issues, <http://weblaw.haifa.ac.il/he/Events/Punishment/Documents/Julian%20Roberts.pdf>;
- Kos, D. (2004): Zakonska i sudska politika kažnjavanja Županijskih sudova u Republici Hrvatskoj - ubojstvo, razbojništvo i teško djelo protiv sigurnosti javnog prometa, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 11, broj 2/2004, str. 435-474.
- Krapac, D. (2010): Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije, IV izmjenjeno i dopunjeno izdanje, NN, Zagreb;

- Milutinovic, M., (1984): Kriminalna Politika, Beograd: Savremena Administracija,
- NovoseL, D. (2004): Žalbe državnog odvjetnika i okrivljenika kao korektiv izrečenih kazni, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol 11, broj 2/2004, str. 701-750;
- NovoseL, D. Pregled predloženih izmjena Kaznenog zakona – Posebni dio (razlozi podizanja zakonskih minimuma), www.dorh.hr/fgs.axd?id=1027.
- US v. Booker (04-104) 543 U.S. 220 (2005),
<http://www.law.cornell.edu/supct/html/04-104.ZO.html>;
- US v. Fanfan, No. 04-105,
<http://caselaw.lp.fndlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=000&invol=04-104>
- Арифџ, Б. (2014): Правилник за начинот на одмерување на казните – *Pro et contra*, МРКПК, стр.187,
- Арнаудовски, Љ (2014): Казнена политика, МРКПК, стр.43;
- Судски деловник, Службен весник на РМ, бр.66/13 од 09.05.2013;
- Билтени на апелациони судови по години и градови, достапни на <http://www.pravdiko.mk/bilteni-so-presudi-i-zakuchotsi-na-apelatsionite-sudovi/>
- Брашер Тајд, Ј. (2012): Анализа на македонската казнена политика и препораки за нејзиниот иден развој: Кон поеднообразен систем, ОБСЕ Мисија во Скопје;
- Бужаровска – Лажетик, Г. и Тупанески, Н. (2015): *Sentencing Guidelines – Парадоксот на Македонското Законодавство*, Стручно списание Правник бр.286, Октомври;
- Бужаровска – Лажетик, Г. (2014): Problemi kaznene politike u okviru sporazumevanja o krivicnoj sankciji u Republici Makedoniji, Kaznena politika kao instrument drzavna politika kriminaliteta, Вања Лука,
- Бужаровска – Лажетик, Г. (2014): Невоедначената казнена политика и Нејзиното влијание врз спогодувањето за кривична санкција според законот за Кривичната постапка, МРКПК, стр.51, Трудот претходно е објавен во „Деловно право – издание за теорија и практика на правото“ (подетално на <http://mla.org.mk/>) и презентираан на 70-тата Средба на правниците во Охрид, во организација на Здружението на правниците (подетални информации достапни на: <http://www.mla.org.mk/>).
- Бужаровска Лажетик, Мисоски, Б (2009): Спогодување и медијација, МРКПК, бр. 2/2009 година, стр. 215-260;

- Главинче, Н. (2015): Очекуваните импликации од донесувањето на Законот за определување на видот и одмерување на висината на казната во практика, Стручно списание Правник, бр.276, април;
- Гогов, Б. (2014): Реформа на казнената политика или нешто друго, МРКПК;
- Груевска – Дракулевски, А. (2011): Казнената политика на судовите во Република Македонија во периодот 2007-2011, МРКПК;
- Димитров, Е., Јосифовски, З. (2014): Одмерување на казната согласно измените и дополнувањата на Кривичниот законик, со посебен осврт на Правилникот за начинот на одмерување на казните, МРКПК;
- Камбовски и др., Одмерување на казната во законските рамки, МРКК, бр. 2-3, 2008, стр. 235-278.
- Камбовски, В. (2004): Казнено право, Општ дел, Култура, Скопје;
- Камбовски, В. (2011): Коментар на кривичниот законик на Република Македонија - интегрален текст, Клуб Матица;
- Марјановиќ, Г. (1998): , Кривично право, Општ дел, издавач: НИО Студентски збор;
- Матовски/Лаке гиќ-Бужаровска/Калајшев, Казнено процесно право, Второ изменето и дополнето издание, Скопје, 2011.
- Мисоски, Б., Груевска – Дракулевски, А. (2014): Компаративна анализа на механизмите на упатства за одмерување казна: Упатството за одмерување казна во САД, МРКПК стр.91-111;
- Неделкова, Л. (2014): Осврт на правилникот за начинот на Одмерување на казните, МРКПК, стр.13-33;
- Стоев, Ф. (2011): Судска заштита на човековите права и принципот на супсидијарноста , Правен Дијалог бр.3;
- Тумановски, А. (2014): Казнена политика на судовите во Република Македонија - одмерување на казната согласно измените на Кривичниот законик од 2014 година со посебен осврт кон Правилникот за начин на одмерување на казните на Врховниот суд на Република Македонија, МРКПК;
- Шкулић, М. (2010): Кривично процесно право, Друго изменето и допуњено издање, Београд, 2010;

Меѓународни документи и користени закони

Recommendation No. R(92)17 concerning consistency in sentencing, 19.10.1992, В/2.

- Закон за изменување на Кривичниот законик, Службен весник на РМ, бр. 28/2014 од 06.02.2014;
- Закон за кривична постапка, Службен весник на РМ, бр. 150/2010.
- Закон за судовите, Сл. Весник на РМ бр.58/2006, 62/2006, 35/2008 и 150/2010.
- Закон за судовите, Службен весник на Република Македонија, бр.58/2006; 62/2006; 35/2008 и 150/2010.
- Кривичен законик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014 и 199/2014). Одлуки на Уставниот суд на Република Македонија: У. бр. 220/2000 од 30 мај 2001 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 48/2001; У. бр. 210/2001 од 6 февруари 2002 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 16/2002; У. бр. 206/2003 од 9 јуни 2004 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/2004 и У. бр. 228/2005 од 5 април 2006 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/2006.